

ΜΟΥΣΙΚΟΙ ΟΡΟΙ

Οι παρακάτω επεξηγήσεις αφορούν κυρίως την κλασική μουσική και προέρχονται στο μεγαλύτερο μέρος τους από τα συνοδευτικά έντυπα της συλλογής "*Η Μεγάλη Μουσική Βήμα προς Βήμα, Το Βήμα / Club Internacional del Libro*", με μερικές ακόμα προσθήκες.

A Capella: Μόνο με φωνές, χωρίς ορχήστρα ή άλλα όργανα.

Accelerando: Σταδιακή αύξηση της ταχύτητας.

Adagio: Σιγά-σιγά, ταλική λέξη που καθορίζει την ταχύτητα με την οποία πρέπει να ερμηνευθεί μια μουσική σύνθεση. Ανάλογα με τις εποχές, αυτή η ταχύτητα ποικίλλει. Adagio είναι συνήθως τα αργά μέρη (συνήθως τα δεύτερα) μουσικών συνθέσεων όπως είναι η σονάτα, η συμφωνία, κλπ.

Αλματική κίνηση: Μεταπήδηση από μια νότα σε άλλη, όταν μεταξύ τους μεσολαβεί μεγάλη απόσταση (συνήθως μεγαλύτερη της οκτάβας).

Ανάκρουση: Μια νότα ή νότες που βρίσκονται στον αδύνατο χρόνο στην αρχή μιας φράσης.

Αντίστιξη: Η σχέση που αναπτύσσεται ανάμεσα σε δυο ή περισσότερες ανεξάρτητες μελωδίες όταν αυτές συνυπάρχουν ταυτόχρονα στη μουσική σύνθεση.

Αντιφωνία: Είδος εκκλησιαστικού άσματος όπου εναλλάσσονται διαδοχικά δυο χορωδίες ή μια χορωδία και ένας σολίστας.

Αραμπέσκ: Αραβούργημα, πολύ διανθισμένο μελωδικό κομμάτι διακοσμητικού χαρακτήρα.

Αρμονία: Συνήχηση τριών ή περισσότερων φθόγγων που ακούγονται μεμονωμένα ή διαδοχικά. Η αρμονία είναι το αποτέλεσμα της διαδοχής και της σχέσης μεταξύ των συγχορδιών.

Αρμονική γέφυρα: Μουσικό σχήμα που βασίζεται κυρίως σε συγχορδίες και ενώνει δυο διαφορετικά αποσπάσματα του έργου.

Αρμονική πρόοδος: Λογική διαδοχή δύο ή περισσότερων συγχορδιών όπου όλες οι νότες κινούνται ταυτόχρονα.

Αρμονικές: (Στα έγχορδα) Οι νότες που παράγονται όταν η χορδή πάλλεται σε τμήματα μόνο του μήκους της, με την κατάλληλη τοποθέτηση των δακτύλων. Επίσης, οι δευτερεύοντες φυσικοί φθόγγοι που αποτελούν στοιχείο κάθε μουσικού ήχου.

Αρπέζ (Arpege): Συγχορδία όπου οι νότες παίζονται η μία μετά την άλλη, από κάτω προς τα επάνω ή αντιστρόφως, όπως στην άρπα.

Ατάκα (ιταλ. Attacca = Επίθεση): Μετάβαση από το ένα μέρος στο άλλο χωρίς παύση.

Bouree: Παλιός γρήγορος γαλλικός χορός σε μέτρο 2/2.

Bridge: "Γέφυρα", πέρασμα, σύνδεση ανάμεσα σε δυο διαφορετικά τμήματα μιας μελωδίας.

Vibrato: "Παλλόμενο", γρήγορη διανθστική διακύμανση του τονικού ύψους.

Vivace: Ζωηρά.

Caesura: Μια στιγμή, σαν δραματική παύση, που διακρίνει τα τμήματα ενός έργου.

Cantabile: Τραγουδιστά, ενόργανη μελωδία που έχει τον χαρακτήρα άσματος.

Cantus firmus: Προϋπάρχουσα μελωδία γύρω από την οποία περιστρέφεται ολόκληρη η σύνθεση.

Chorale: Πολυφωνικό μουσικό σχήμα όπου οι διάφορες φωνές παίζουν συχνά με τον ίδιο ρυθμό αλλά σε διαφορετικά τονικά ύψη.

Coda: Ουρά, το τελευταίο τμήμα ενός μουσικού μέρους.

Concertino: Η ομάδα των σολίστ στο κοντσέρτο γκρόσο που παίζει μαζί ή εναλασσόμενη με την υπόλοιπη ορχήστρα.

Contra tempo: Η σχέση μεταξύ δυο ή περισσότερων μελωδικών γραμμών. Επίσης, οι κανονικά "ασθενείς" χτύποι ενός μουσικού μέτρου.

Crescendo (Κρεσέντο): Αύξηση της έντασης του ήχου.

Csardas: Ουγγρικός χορός που χωρίζεται σε δυο μέρη, ένα αργό και λυπητερό (Lassa) και ένα εύθυμο (Friss).

Glissando: "Γλιστρώντας", γρήγορο παίξιμο μιας ανιούσας ή κατιούσας σειράς από συνεχόμενες νότες.

Γέφυρα μετατροπίας: Ένα μουσικό κομμάτι που ενώνει δύο θέματα διαφορετικής τονικότητας.

Da capo: Από την αρχή.

Decrescendo: Μείωση της έντασης του ήχου.

Diminuendo: Βαθμιαία ελάττωση της έντασης του ήχου.

Divisi: "Χωριστά", διηρημένα. Όταν για την ερμηνεία ενός ορχηστρικού μέρους απαιτείται η διαίρεση του ορχηστρικού συνόλου σε δύο ή περισσότερες ομάδες εργασίας.

Duplum: Η αμέσως υψηλότερη φωνή από του τενόρου σε ένα μοτέτο.

Διάστημα: Η διαφορά τονικού ύψους μεταξύ δυο τόνων.

Διαφωνία: Συνδυασμός ήχων που δεν είναι ευχάριστος στο αυτί.

Διπλές (Στα έγχορδα): Όταν παίζονται δυο νότες ταυτόχρονα με το δοξάρι.

Εισαγωγή: Σύντομο οργανικό κομμάτι που παίζεται στην αρχή μιας οπερας, ενός ορατορίου, μιας σουίτας.

Ελάσσων/Μείζων τονικότητα: Οι δύο πιο συνηθισμένοι τρόποι/κλίμακες της δυτικής μουσικής. Η μείζων τονικότητα έχει ένα πιο χαρούμενο ύφος, η ελάσσων πιο μελαγχολικό. Η ελάσσων περιέχει διάστημα μιας ελάσσονας τρίτης από τον κυρίαρχο τόνο, η μείζων χρησιμοποιεί μια μείζονα τρίτη.

Ενορχήστρωση: Η κατανομή των μερών μιας μουσικής σύνθεσης στα όργανα της ορχήστρας.

Επεισόδιο: Τμήμα που περιέχει θεματικό υλικό δευτερεύουσας σημασίας.

Επέριση (arpeggiatura): Ποίκιλμα που γνώρισε πολλές ερμηνείες ανάλογα με τις χρονικές περιόδους στις οποίες χρησιμοποιήθηκε.

Επωδός: Ρεφρέν.

Ηχώχρωμα: Η ποιότητα του ήχου ενός οργάνου ή της φωνής ενός τραγουδιστή

Θέμα: Μουσική ιδέα, κατά κανόνα μελωδική, που αποτελεί βασικό στοιχείο στη δομή μιας σύνθεσης και επιδέχεται ανάπτυξη και παραλλαγές.

Imitativo: Πρακτική σύνθεσης κατά την οποία μια φωνή ερμηνεύει ένα μελωδικό μοτίβο και αμέσως μετά την μιμούνται οι υπόλοιπες φωνές.

Intro: Εισαγωγή.

Ιντερλούδριο: Μουσικό κομμάτι που παρεμβάλλεται μεταξύ δύο άλλων.

Ισοκράτης: Βλέπε Pedal.

Καβατίνα: Λυρικό απόσπασμα που τραγουδιέται από σόλο φωνή στις όπερες, αλλά δεν διαθέτει την μορφολογική περιπλοκότητα μιας άριας. Ο όρος χρησιμοποιείται και για ενόργανες συνθέσεις παρόμοιου ύφους.

Καθυστέρηση: Διάνθισμα που συνίσταται στην παράταση μιας νότας συγχορδίας έτσι ώστε να ηχεί ως διάφωνο μέρος της συγχορδίας που ακολουθεί, προτού μεταβεί σε νότα που αποτελεί πραγματικό συστατικό της δεύτερης συγχορδίας.

Καμερίστικο: Που προσιδιάζει σε σύνθεση μουσικής δωματίου.

Κανόνας: Είδος μουσικής σύνθεσης, όπου η ίδια ακριβώς μελωδία επαναλαμβάνεται πανομοιότυπη από διαφορετικές φωνές/όργανα, οι οποίες εισάγονται με χρονική καθυστέρηση η μία μετά την άλλη, δίνοντας ένα πολυφωνικό αποτέλεσμα.

Καντέντσα (Cadenza): Διάνθισμα, συχνά αυτοσχεδιαστικό, που συνήθως ενσωματώνεται στην τελική πτώση ενός μουσικού τμήματος.

Καντιλένα: Κρατημένη ή διανθισμένη λυρική μελωδική γραμμή, που ερμηνεύεται απαλά και τραγουδιστά.

Κλίμακα: Διαδοχή από γειτονικές νότες σε ανιούσα ή κατιούσα κίνηση.

Κολορατούρα: Περίτεχνη και ευκίνητη διακόσμηση μιας μελωδίας για φωνή με καντέντσες, τρίλιες, λαρυγγισμούς, κλπ.

Κοντίνοου: Συνεχές μπάσο που παίζεται από ένα όργανο (συνήθως βιολοντσέλο) ακολουθώντας τη χαμηλότερη φωνή.

Κοντσερτάντε: Μορφή διαλόγου των οργάνων.

Κοντσέρτο: Παλιά, έργο για ορχήστρα με ή χωρίς σόλο όργανα. Τώρα, έργο για ένα ή περισσότερα σόλο όργανα και ορχήστρα.

Κοράλ: Πολυφωνικό μουσικό σχήμα, όπου οι διάφορες φωνές παίζουν συχνά τον ίδιο ρυθμό αλλά σε διαφορετικά τονικά ύψη.

Κρατημένη νότα: Νοτα μεγάλης διάρκειας που παρατείνεται απαράλλακτη κατά τη διάρκεια αρκετών μέτρων

Legato: (ιταλ. "Δεμένο") Στα έγχορδα, νότες που παίζονται μόνο με μια κίνηση του δοξαριού, ώστε να μην αντιλαμβάνεται κανείς κενό ανάμεσά τους.

Leitmotiv (λάιτμοτιφ, γερμ. "Μοτίβο οδηγός"): Σύντομο μοτίβο που επαναλαμβάνεται και ενίοτε χρησιμοποιείται για να θυμίσει μια μουσική ιδέα που προέρχεται από άλλο τμήμα της σύνθεσης.

Martellato: Σφυροκοπώντας, τρόπος παιξίματος των εγχόρδων οργάνων που παίζονται με δοξάρι, κατά τον οποίο το δοξάρι χτυπά με δύναμη επάνω στις χορδές.

Musette: Είδος γαλλικής γκάιντας του 17ου αιώνα, ή χορευτικό μουσικό κομμάτι όπου ένα ή περισσότερα όργανα μιμούνται τον ήχο της γκάιντας.

Μέλισμα: Ομάδα φθόγγων που τραγουδιούνται σε μια και μοναδική συλλαβή.

Μελωδία: Διαδοχική ακολουθία φθόγγων διαφορετικού τονικού ύψους και διαστημάτων. Στην καθομιλουμένη αποκαλείται και "σκοπός".

Μελωδική πρόοδος: Νότες σε γραμμική πρόοδο μαζί με τη συνοδεύουσα αρμονία συγχορδιών.

Μετατροπία: Αλλαγή από μια τονικότητα σε μια άλλη.

Μέτρο: Μουσική μονάδα χρόνου μεταξύ δύο τονισμένων τόνων μιας μελωδίας.

Μινουέτο: Ζωηρός γαλλικός χορός σε μέτρο 3/4.

Μονωδία: Σύνθεση για μια μόνο φωνή, κατ' αντιδιαστολή με την πολυφωνία.

Μορντέντο: Καλλωπισμός του φθόγγου, συνήθως με ταλάντευση μεταξύ της νότας και της αμέσως χαμηλότερης.

Μοτέτο: Σύνθεση για περισσότερες από δύο φωνές που βασίζεται σε ένα cantus firmus.

Μοτίβο: Το μικρότερο αναγνωρίσιμο μελωδικό ή ρυθμικό σχήμα. Ένα θέμα μπορεί να αποτελείται από πολλά μοτίβα.

Μουσική δοματίου: Συνθέσεις για ένα ολιγάριθμο σύνολο οργάνων. Συνήθως μουσική με εσωστρεφή χαρακτήρα, πιο εσωτερική.

Nocturne ("Νυχτερινό"): Σύντομο κομμάτι για πιάνο, ρομαντικού χαρακτήρα.

Ντεκρεσέντο: Βαθμιαία μείωση της έντασης του ήχου.

Off-beat: Απόκλιση από τον ρυθμό. Μοιάζει με τη συγκοπή.

Organum: Πρώιμη μορφή πολυφωνίας όπου οι διάφορες φωνές βασίζονταν στην ίδια μελωδία και ακολουθούσαν συνήθως παράλληλη κίνηση.

Ostinato: Μουσική φράση που διαρκώς επαναλαμβάνεται.

Outro: Το τέλος ενός κομματιού, κατ' αντιδιαστολή με το Intro.

Οκτάβα: Διάστημα μεταξύ δυο τόνων του ίδιου ονόματος (π.χ. Ντο σε Ντο), δηλαδή οκτώ διαδοχικές νότες.

Ομοφωνία: Ο συνδυασμός μιας μελωδικής γραμμής με αρμονικές συνηχήσεις.

Ορατόριο: Μουσική σύνθεση που βασίζεται σε μελοποίηση κειμένων της Αγίας Γραφής, ή θρησκευτικού περιεχομένου γενικότερα.

Perdendosi: Ήχος που χάνεται, που σβήνει σταδιακά.

Pianissimo: Πολύ απαλά και σιγανά.

Piano: Απλά, σιγανά.

Pizzicato (Πιτσικάτο): Τρόπος παιξίματος των χορδών (του βιολιού) με το δάχτυλο, που παράγει κοφτές, μεμονωμένες νότες.

Polonaise: Επιβλητικός πολωνικός χορός σε μέτρο 3/4.

Presto: Γρήγορα.

Prima vista: "Πρώτη όψη", παίξιμο "με την μία", χωρίς προηγούμενη πρόβα.

Παραλλαγή: Τροποποίηση ενός θέματος ως προς τον ρυθμό, την αρμονία ή την μελωδία.

Πεντάλ: Νότα ή νότες που κρατιούνται σταθερές κάτω από τη μελωδία, υποστηρίζοντάς την.

Πεντατονική: Κλίμακα πέντε φθόγγων που χρησιμοποιείται στη μουσική πολλών μη δυτικών πολιτισμών.

Ποικιλματική αντίστιξη: Μορφή αντίστιξης που βασίζεται στα μελωδικά διανθίσματα μιας φωνής σε συνδυασμό με μια άλλη.

Πολυρρυθμία: Χρήση πολλών διαφορετικών ρυθμών στην ίδια μελωδία.

Πολυφωνικό: Είδος μουσικής σύνθεσης όπου διάφορες ταυτόχρονες φωνές ή πάρτες οργάνων συνδυάζονται αντιστικτικά, με μεγαλύτερη ή μικρότερη μελωδική ή ρυθμική αυτονομία.

Πρελούδιο: Ενόργανη εισαγωγική σύνθεση που προηγείται ορισμένων μουσικών έργων, όπως είναι οι όπερες.

Πρόοδος: Λογική διαδοχή συγχορδιών ή φθόγγων.

Πτώση: Το τελικό τμήμα μιας μουσική φράσης που χρησιμοποιείται για να υποδηλώσει το τέλος της.

Ragtime (Ραγκτάιμ): Βορειοαμερικάνικη λαϊκή μουσική του τέλους του 19ου αιώνα, με συγκοπτόμενους ρυθμούς (ragged).

Rallentando: Βλέπε Ritardando

Riff: Σύντομο επαναλαμβανόμενο μελωδικό σχήμα στην τζαζ και την ροκ μουσική.

Ripieno: Η υπόλοιπη ορχήστρα εκτός από το Concertino.

Ritardando: Μεγαλύτερη επιβράδυνση της ταχύτητας. Συγγενείς όροι: rallentando (μεγάλη επιβράδυνση) και ritenuto (μικρή επιβράδυνση).

Ritenuto: Βλέπε Ritardando.

Ritornello: Μουσικό θέμα που επιστρέφει πολλές φορές με τον τρόπο της επωδού (ρεφρέν).

Rubato: Τρόπος ερμηνείας με ελαστικότητα ή ελευθερία του ρυθμού, χωρίς αυστηρή προσήλωση στο tempo. Συνήθως ποικίλλει από ερμηνευτή σε ερμηνευτή.

Ραψωδία: Μονομερής μουσική σύνθεση με σχετική μελωδική και δομική ελευθερία. Συχνά σε αυτοσχεδιαστικό ύφος.

Ρετσιτατίβο: Τύπος τραγουδιού που μιμείται τον ρυθμό και τη χροιά της φωνής στην ομιλία, την απαγγελία.

Ρεφρέν: Τμήμα της σύνθεσης που επαναλαμβάνεται κάθε τόσο, σαν επωδός.

Ροντό: Είδος σύνθεσης που ένα κυρίως θέμα ή τμήμα του εμφανίζεται στην αρχή και επαναλαμβάνεται στη διάρκεια της σύνθεσης. Συνήθως το τελευταίο μέρος της σονάτας ή του κοντσέρτου.

Saltarello: Χορός με πηδήματα. Το τέμπο επιταχύνεται προς το τέλος.

Sarabande: Ισπανικής προέλευσης λαϊκός χορός σε αργό μέτρο 3/2.

Sequence (Σεκάνς): Ακολουθία, αλυσίδα, λιγότερο ή περισσότερο ακριβής επανάληψη ενός περάσματος σε υψηλότερο ή χαμηλότερο τόνο.

Sforzando: Αύξηση της έντασης.

Sotto voce: Χαμηλόφωνα.

Spiccato (ιταλ. Χωρισμένο): Στα έγχορδα, τρόπος παιξίματος όπου το δοξάρι αναπηδά στις χορδές, παράγοντας σύντομες και κοφτές νότες.

Stretto: Στη φούγκα, είσοδος του θέματος σε μian άλλη φωνή, προτού ακόμα τελειώσει η προηγούμενη.

Σκέρτσο: Δυναμική και συνήθως εύθυμη ενόργανη σύνθεση. Στην κλασική εποχή τοποθετείται πριν από το μινουέτο. Στη ρομαντική εποχή είναι το τρίτο μέρος μιας συμφωνίας.

Σονάτα: Μορφή μουσικής σύνθεσης που συνήθως δομείται κατά το ακόλουθο πρότυπο: Έκθεση – Ανάπτυξη – Επανάθεση.

Σουίτα: Ενόργανη μουσική σύνθεση σε αρκετά μέρη, συνήθως μια σειρά χοροί.

Σουρντίνα : (Με σουρντίνα / Con sordini): Εξάρτημα που χρησιμοποιείται σε ορισμένα όργανα (έγχορδα ή χάλκινα) για να ελαττωθεί παροδικά η ένταση του ήχου τους. Μείωση του ήχου των εγχόρδων με ένα μικρό έλασμα που τοποθετείται πάνω ή κοντά στον καβαλάρη, και των χάλκινων πνευστών, είτε με το χέρι είτε με ένα ξύλινο αντικείμενο που μπαίνει στο καμπανόσχημο άκρο.

Στακάτο: Νότα που παίζεται έτσι ώστε να διαρκεί λιγότερο από την αξία της και έτσι να διαχωρίζεται από την επόμενη.

Συγκοπή: Τονισμός του ασθενούς μέρους ενός μέτρου αντί του ισχυρού.

Συγχορδία: Τρεις ή περισσότερες νότες που παίζονται ταυτόχρονα.

Tempo: Η ταχύτητα με την οποία ερμηνεύεται η μουσική.

Tremolo: Τρεμούλιασμα, ποίκιλμα που συνίσταται στην γρήγορη επανάληψη μιας νότας ή στην πολύ γρήγορη εναλλαγή δυο τόνων.

Triplum: Η υψηλότερη από τις τρεις φωνές ενός μοτέτου.

Tutti: Όλοι, πέρασμα που συμμετέχει όλη η ορχήστρα, συνήθως χωρίς τον σολίστα.

Τενόρος: Κατά τον μεσαίωνα, η βαθύτερη φωνή που τραγουδούσε τη βασική μελωδία ενός μοτέτου.

Τεσιτούρα: Μουσική έκταση. Προσδιορίζει την επικρατούσα θέση των φθόγγων μιας σύνθεσης σε σχέση με την έκταση του οργάνου που τις εκτελεί.

Τοκάτα: Αντιστικτική σύνθεση για πληκτροφόρα όργανα. Χαρακτηριστικό της οι εναλλαγές ανάμεσα σε πλατιές συγχορδίες και σε γρήγορα περάσματα.

Τονική: Η πρώτη και βασική νότα μιας κλίμακας. Συνήθως η νότα που ξεκινάει ή τελειώνει η μελωδία.

Τονικότητα: Μουσικό σύστημα που συνίσταται στην κυριαρχία ενός φθόγγου επί των υπολοίπων βαθμίδων μιας κλίμακας με τις οποίες ο φθόγγος αυτός συνδέεται αρμονικά. Όπως και στα χρώματα, έτσι και στη μουσική έχουμε διαφορετικές αποχρώσεις που καθορίζονται από την τονικότητα.

Τρίηχο: Σύνολο από τρεις νότες που παίζονται στον χρόνο των δύο.

Τρίλια: Δύο γειτονικές νότες που εναλλάσσονται γρήγορα για να διανθίσουν μια μελωδία.

Τριμερής μορφή: Σύνθεση σε τρία μέρη, όπου το τρίτο μέρος είναι επανάληψη του πρώτου.

Τρίο: Το μεσαίο τμήμα του σκέρτσου ή του μινουέτου. Άλλοτε, σύνθεση για τρία όργανα.

Τρόπος: Μουσικό σύστημα που συνίσταται στην κυριαρχία ενός φθόγγου επί των υπολοίπων βαθμίδων μιας κλίμακας με τις οποίες συνδέεται αυτός ο φθόγγος. Οι πιο συνηθισμένοι τρόποι στην δυτική μουσική είναι ο μείζων και ο ελάσσων τρόπος, υπάρχουν βέβαια και πολλοί άλλοι.

Τρανσπόρτο: Η αλλαγή της τονικότητας (ανέβασμα ή κατέβασμα του τόνου) σε ένα ολόκληρο μουσικό κομμάτι. Χρησιμοποιείται πολλές φορές ώστε να ταιριάζει το ύψος της μελωδίας στην φωνή των τραγουδιστών.

Fermata: Πέρασμα αυτοσχεδιαστικού χαρακτήρα που συνήθως αναστέλλει παροδικά την εξέλιξη του μουσικού διαλόγου.

Forte: Δυνατά.

Fortissimo: Πολύ δυνατά.

Φαμφάρα: Διανθισμένο σάλπισμα τρομπέτας ή άλλων οργάνων παρόμοιου τύπου.

Φούγκα: Αντιστικτική σύνθεση με διαφορετικές φωνές, οι οποίες επαναλαμβάνουν διαδοχικά κάποιο μουσικό θέμα.

Χόντο: Επίθετο που προσδιορίζει, στον χώρο του φλαμέγκο, το πνευματικό βάθος με το οποίο πρέπει να ερμηνεύεται το τραγούδι.

Χρωματική γραμμή: Μεταβολή των φυσικών φθόγγων της διατονικής κλίμακας με την παρεμβολή φθόγγων που δεν ανήκουν στην τονικότητα.

Χρωματική κλίμακα: Κλίμακα που βασίζεται σε οκτάβα δώδεκα ημιτονίων.

Απο www.kithara.gr

